UOT: 33.336.

Mehrab Mehdi oğlu KƏRİMLİ
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, doktorant
e-poçt: mehrabkerimli96@gmail.com
https://doi.org/10.30546/4.71.73001.2025.001.032

BANK SİSTEMİNDƏ KAPİTAL STRUKTURUNUN MALİYYƏ NƏTİCƏLƏRİNƏ TƏSİRİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi – bank sistemində kapitalın strukturunun maliyyə nəticələrinə təsirinin təhlil edilməsidir.

Tədqiqatın metodologiyası – tədqiqat işində bankların kapital strukturunun onların maliyyə nəticələrinə göstərə biləcəyi təsir, bankların kapitallaşma səviyyəsi barədə nəzəri məlumatlar verilmişdir. Eyni zamanda Kapital Bank və Paşa Bankın cəmi kapital və xalis mənfəət göstəriciləri analiz edilmişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti – banklarda kapital strukturunun düzgün formalaşdırılmasının vacibliyini, əks halda hansı mənfi nəticələrin ortaya çıxa biləcəyini vurğulamaqdır.

Tədqiqatın nəticəsi – bankların kaptal strukturunun optimal şəkildə təşkil olunması və kapitallaşma səviyyəsinin artırılmasının birbaşa bankın gələcək fəaliyyətinə təsir göstərməsidir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi – tədqiqatda bankların kapital strukturunun və kapitallaşma səviyyəsinin onların uzunmüddətli fəaliyyətində və maliyyə nəticələri üzərindəki təsiri müəyyən edilmişdir.

Açar sözlər: bank sistemi, kapital strukturu, kapitallaşma, borc, maliyyə.

Giriş

Bank sistemində kapitalın strukturunun maliyyə nəticələrinə təsiri olduqca mühüm əhəmiyyətə malikdir. Kapitalın borc və öz vəsaitləri arasında optimal nisbətdə bölüşdürülməsi bankların risk idarəçiliyinə, likvidliyinə və gəlirliliyinə birbaşa təsir göstərir. Düzgün kapital strukturu bankın maliyyə göstəricilərini yaxşılaşdırmaqla yanaşı, onun uzunmüddətli fəaliyyətini və bazarda rəqabətqabiliyyətliliyini də təmin edir. Kapital strukturu ilə bağlı əsas məsələ kapitallaşma səviyyəsidir. Bankların maliyyə sabitliyi və dayanıqlığı üçün adekvat kapitallaşma səviyyəsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Yüksək kapitallaşma səviyyəsi, bankların potensial itkilərə qarşı dayanıqlığını artırır və maliyyə böhranlarına qarşı daha etibarlı müdafiə vasitəsi rolunu oynayır. Bununla yanaşı, tənzimləyici orqanların müəyyən etdiyi kapital tələblərinə cavab vermək, bankların fəaliyyətində mühüm yer tutur. Bankların kapitallaşma səviyyəsini artırmaq üçün bir neçə əsas istiqamət vardır. Birinci istiqamət bankların öz sərmayə səviyyələrini artırmasıdır, bu, səhmlərin buraxılması və yeni investorların cəlb edilməsi yolu ilə həyata keçirilə bilər. İkinci istiqamət, maliyyə strategiyalarının optimallaşdırılması və borc resurslarının daha səmərəli idarə olunmasıdır ki, bu da bankların risklərini azaldaraq maliyyə dayanıqlığını artırır. Üçüncü istiqamət, daxili ehtiyatların artırılmasıdır, yəni mənfəətin bir hissəsinin yenidən bankın fəaliyyətinə sərmayə qoyulması.

Bank sistemində kapital strukturu, maliyyə fəaliyyətinin dayanıqlığını və uğurlu nəticələrini təmin etmək üçün vacib elementdir [7]. Kapitalın borc və öz vəsaitləri arasındakı nisbəti, bankın fəaliyyət göstəricilərinə, likvidliyinə və risklərin idarə olunmasına birbaşa təsir göstərir. Kapital strukturunun düzgün formalaşdırılması bankların maliyyə göstəricilərini yaxşılaşdırmaqla yanaşı, onların maliyyə böhranlarına qarşı daha dayanıqlı olmasına imkan yaradır [1, s.11]. Eyni zamanda, kapitallaşma səviyyəsi bankın maliyyə möhkəmliyinin əsas göstəricilərindən biridir [4, s.21]. Maliyyə sistemində kapitallaşma səviyyəsinin artırılması, xüsusən tənzimləyici orqanların kapital adekvatlığı tələblərinə cavab verməklə, bankların davamlı fəaliyyətini təmin edir. Bankların sərmayə resurslarını düzgün idarə etməsi, riskləri azaltmaq və gəlirliliyi qorumaq üçün əsas rol

oynayır. Bu prosesdə kapitallaşma səviyyəsinin artırılması bankların fəaliyyətini daha da gücləndirmək və maliyyə nəticələrini daha səmərəli etmək üçün vacibdir. Kapital strukturunun optimallaşdırılması, bankların maliyyə göstəricilərinə və uzunmüddətli sabitliyinə müsbət təsir göstərən vacib faktordur. Banklar üçün borc maliyyələşməsi və öz kapitalı arasında balansın düzgün qurulması likvidliyin qorunması və risklərin idarə edilməsi üçün əsasdır. Məsələn, çox borclanma bankın risk səviyyəsini artırır və maliyyə bazarlarında qeyri-sabitlik dövrlərində bankın likvidlik problemləri ilə üzləşmə ehtimalını yüksəldir. Digər tərəfdən, öz kapitalının üstünlük təşkil etməsi bankın risklərini azalda bilər, lakin bu, maliyyə resurslarının məhdudlaşmasına və gəlirliliyin azalmasına səbəb ola bilər [2, s.14].

Müasir bank sektorunda, xüsusən də tənzimləyici orqanların tələb etdiyi kapital adekvatlığı standartlarına riayət etmək, bankların mövcudluğunu davam etdirməsi və bazar şərtlərinə uyğunlaşması üçün mühüm rol oynayır. Bu standartlar, bankların kapital yastığını artıraraq mümkün maliyyə itkilərinə qarşı qorunmasını təmin edir və bankların daha dayanıqlı fəaliyyət göstərməsinə kömək edir [8]. Kapital adekvatlığı, bankın fəaliyyətini davam etdirmək üçün lazım olan minimum kapital səviyyəsini təmin etməklə yanaşı, böhran dövrlərində kredit verilməsini və bazar etibarlılığını da gücləndirir. Kapitallaşma səviyyəsinin artırılması bankların maliyyə bazarlarında mövqelərini gücləndirməklə yanaşı, onların fəaliyyətindəki riskləri daha effektiv şəkildə idarə etməsinə imkan verir. Banklar kapitallaşma səviyyəsini artırmaq üçün sərmayələrin cəlb edilməsi, mənfəətin reinvestisiyası və daha sağlam maliyyə strategiyalarının qurulması kimi vasitələrdən istifadə edə bilərlər. Bu, həm bankların maliyyə dayanıqlığını gücləndirir, həm də onların gələcək inkişafını dəstəkləyir [7].

Banklarda kapital strukturunun maliyyə nəticələrinə təsiri və kapitallaşma səviyyəsi

Bank sektorunda kapital strukturu, bankların maliyyə fəaliyyətini və uzunmüddətli dayanıqlığını müəyyən edən əsas göstəricilərdən biridir. Kapital strukturu bankın borclanma ilə öz vəsaitləri arasında qurduğu balansı ifadə edir və bu balansın effektiv şəkildə idarə edilməsi, maliyyə göstəricilərinə, likvidliyə və risklərin idarə edilməsinə birbaşa təsir göstərir. Kapital strukturunun düzgün optimallaşdırılması, bankların maliyyə bazarlarında daha etibarlı fəaliyyət göstərməsinə və gözlənilməz iqtisadi çətinliklərə qarşı dayanıqlı olmasına şərait yaradır [5, s.27]. Maliyyə nəticələrinə müsbət təsir göstərmək üçün kapital strukturunun səmərəli idarə edilməsi zəruridir. Bu, bankların risklərini azaldır, onların likvidliyini təmin edir və gəlirliliyini artırır. Xüsusilə də kapitallaşma səviyyəsi, yəni bankların öz maliyyə resurslarının adekvatlığı, maliyyə sisteminin sağlamlığının və etibarlılığının əsas göstəricilərindən biridir. Yüksək kapitallaşma səviyyəsi bankların potensial itkilərə qarşı dözümlülüyünü artırır, tənzimləyici orqanların tələblərinə uyğunlaşmağa imkan verir və kredit qabiliyyətinin daha dayanıqlı olmasına kömək edir [9].

Kapitallaşma səviyyəsinin artırılması üçün banklar müxtəlif yolları nəzərdən keçirə bilərlər. Buraya sərmayə cəlb edilməsi üçün yeni maliyyə alətlərinin istifadəsi, mənfəətin yenidən investisiya edilməsi və daxili ehtiyatların artırılması kimi strategiyalar daxildir. Bu yollar vasitəsilə banklar maliyyə dayanıqlığını artıraraq, həm bazardakı mövqelərini möhkəmləndirə, həm də maliyyə böhranlarına qarşı daha güclü bir mövqe tuta bilərlər. Kapital strukturunun optimallaşdırılması bankların maliyyə strategiyalarında mühüm yer tutur, çünki bu, yalnız qısamüddətli maliyyə göstəricilərini deyil, həm də uzunmüddətli dayanıqlıq və gəlirliliyi müəyyən edir. Kapital strukturunda borc və öz vəsaitlərinin düzgün nisbətdə istifadəsi bankların daha sağlam maliyyə mühitində fəaliyyət göstərməsinə imkan yaradır. Banklar çox borclandıqda, maliyyə riskləri artır, faiz ödənişləri yükü böyüyür və likvidlik problemləri yaranma ehtimalı yüksəlir. Digər tərəfdən, yalnız öz vəsaitlərinə güvənmək kapitalın genişlənmə potensialını məhdudlaşdırır və bazardakı rəqabət qabiliyyətini azalda bilər. Bankların kapitallaşma səviyyəsi onların maliyyə dayanıqlığını ölçən mühüm göstəricidir [6, s.139].

Yüksək kapitallaşma səviyyəsi, banklara böhran və maliyyə qeyri-sabitliyi dövrlərində daha yaxşı müdafiə mexanizmi təmin edir, çünki bu, bankların mümkün itkiləri öz kapitalı ilə qarşılamasına imkan verir. Tənzimləyici orqanlar tərəfindən müəyyən edilmiş kapital adekvatlığı

tələblərinə cavab vermək banklar üçün məcburi olduğundan, kapitallaşma səviyyəsi artırılmalı və bu tələblər yerinə yetirilməlidir. Yüksək kapitallaşma həm də bankın kredit qabiliyyətini artıraraq, müştərilərə daha çox kredit verə bilməsinə və böyümə imkanlarını genişləndirməsinə şərait yaradır. Kapitallaşma səviyyəsinin artırılması üçün müxtəlif strategiyalar tətbiq oluna bilər [4, s.21]. Banklar yeni səhmlərin buraxılması ilə sərmayə cəlb edə bilər, bu da onların kapital bazarlarında mövqelərini möhkəmləndirə bilər. Eyni zamanda, mənfəətin bir hissəsinin yenidən bankın inkişafına sərf edilməsi, daxili ehtiyatların artırılması ilə kapitallaşma səviyyəsinə müsbət təsir göstərə bilər. Bununla yanaşı, daha səmərəli risk idarəetməsi vasitəsilə banklar, yüksək riskli aktivlərdən qaçaraq öz maliyyə dayanıqlığını artıraraq kapitallaşma səviyyəsini qoruyub saxlaya bilərlər. Bütün bu addımlar, bankların maliyyə göstəricilərini yaxşılaşdırmaqla yanaşı, onların daha stabil və dayanıqlı olmasını təmin edir. Banklar kapitallaşma səviyyələrini yüksəldərək, maliyyə böhranlarına və bazardakı dəyişikliklərə qarşı dözümlülüyünü artırır, həmçinin uzunmüddətli fəaliyyət strategiyalarını daha güclü əsaslarla qura bilirlər. Bankların kapital strukturunun optimallaşdırılması onların maliyyə dayanıqlığını və uzunmüddətli inkişafını təmin etmək üçün əsas şərtdir. Kapital strukturu, bankların borclanma ilə öz maliyyə vəsaitləri arasında qurduğu balansı ifadə edir. Bu balans, maliyyə risklərini idarə etmək və likvidlik səviyyəsini qorumaq baxımından kritik rol oynayır. Kapital strukturunun formalaşdırılmasında borc maliyyələşməsi ilə öz kapitalı arasında uyğun nisbətin tapılması əsas məsələdir. Borcun yüksək olması bankların faiz ödənişləri ilə bağlı xərclərini artırır və onları maliyyə qeyri-sabitliyi dövrlərində daha həssas edir. Bununla belə, öz kapitalına çox güvənmək, maliyyə resurslarının məhdudlaşmasına və gəlirliliyin azalmasına səbəb ola bilər [1, s. 11].

Bankların maliyyə nəticələrinə təsir edən ən vacib göstəricilərdən biri kapitallaşma səviyyəsidir. Bu göstərici bankların maliyyə stabilliyini təmin edir və böhran dövrlərində potensial itkilərə qarşı daha dayanıqlı olmasına imkan yaradır. Tənzimləyici orqanlar tərəfindən tələb olunan kapital adekvatlığı göstəriciləri də bankların sağlamlığını qorumaq üçün vacibdir. Kapital adekvatlığı tələblərinə cavab vermək bankların bazarda etibarlılığını gücləndirir və maliyyə risklərini effektiv şəkildə idarə etməsinə kömək edir. Yüksək kapitallaşma səviyyəsi olan banklar, maliyyə böhranları zamanı daha etibarlı şəkildə fəaliyyət göstərə bilir və likvidlik çatışmazlığı problemi ilə üzləşmə ehtimalı az olur. Kapitallaşma səviyyəsini artırmaq üçün banklar bir sıra strategiyalardan istifadə edə bilərlər. Bunlardan biri yeni maliyyə mənbələrinin cəlb edilməsidir.

Banklar öz kapitalını artırmaq üçün yeni səhmlər buraxa və xarici investorların cəlb edilməsinə yönəlmiş tədbirlər görə bilərlər. Bu, bankın öz kapitalını artırmaqla borclanmadan asılılığını azaltmasına kömək edir. Digər tərəfdən, mənfəətin bir hissəsinin yenidən sərmayə olaraq bankın fəaliyyətinə yönəldilməsi də kapitallaşma səviyyəsini artırmaq üçün səmərəli bir yoldur. Bu, bankın daxili ehtiyatlarını gücləndirərək maliyyə risklərini azaltmağa və gələcək investisiyalar üçün daha geniş imkanlar yaratmağa kömək edir. Kapitallaşma səviyyəsinin artırılmasında risklərin düzgün idarə olunması da mühüm rol oynayır. Banklar yüksək riskli aktivlərdən çəkinərək, likvidlik problemləri ilə üzləşmə riskini minimuma endirə bilərlər [2, s.14]. Yüksək riskli aktivlər bankların maliyyə nəticələrinə mənfi təsir edə bilər və bu aktivlərin idarə olunması bankların kapitallaşma səviyyəsini zəiflədə bilər. Bununla yanaşı, banklar riskləri diversifikasiya etməklə, yəni aktivlərini müxtəlif sahələrə yönəltməklə, daha sabit maliyyə göstəriciləri əldə edə bilərlər. Bu yanaşma, bankların kapitallaşma səviyyəsini qorumaq və maliyyə dayanıqlığını təmin etmək üçün effektiv bir yoldur. Bankların kapital strukturlarını optimallaşdırması və kapitallaşma səviyyəsini artırmaq üçün atdığı addımlar, onların uzunmüddətli strategiyalarının əsasını təşkil edir. Bank sektorunda rəqabət mühitinin gücləndiyi və maliyyə bazarlarının getdikcə daha çox qloballaşdığı bir dövrdə, bu istiqamətdə görülən işlər həm daxili, həm də xarici bazarlarda bankların mövqelərini qorumaq və inkişaf etdirmək üçün vacibdir [5, s.27].

Kapitalın effektiv idarə olunması, banklara yalnız cari maliyyə vəziyyətlərini qorumaq üçün deyil, həm də gələcək böhranlara qarşı daha dözümlü olmağa imkan verir. Bankların kapitallaşma səviyyəsinin artırılması üçün digər bir effektiv yanaşma, daha sağlam maliyyə strategiyalarının

tətbiq edilməsidir. Bunlara maliyyə resurslarının daha səmərəli istifadəsi, borclanmanın məhdudlaşdırılması və risklərin düzgün qiymətləndirilməsi daxildir. Xüsusilə böhran dövrlərində bankların maliyyə stabilliyini qorumaq üçün sərt risk idarəetmə metodları tətbiq olunmalıdır. Bunun üçün banklar maliyyə portfellərini şaxələndirə, kredit verilməsində daha sərt qaydalar tətbiq edə və yüksək riskli maliyyə alətlərindən qaça bilərlər. Bu yanaşma bankların maliyyə dayanıqlığını artırır və onların daha güclü maliyyə göstəriciləri əldə etməsinə kömək edir [6, s.139]. Daxili resursların artırılması və mənfəətin yenidən investisiya edilməsi də bankların kapitallaşma səviyyəsini gücləndirən əsas amillərdən biridir. Mənfəətin bir hissəsinin dividendlər əvəzinə sərmayə olaraq bankın inkişafına yönəldilməsi, daxili ehtiyatların artırılmasına və gələcək maliyyələşmə üçün dayanıqlı bir baza yaradılmasına səbəb olur. Bu proses, bankların uzunmüddətli maliyyə strategiyalarının qurulmasına və böhranlara qarşı maliyyə dayanıqlığının artırılmasına böyük töhfə verir. Bankların kapitallaşma səviyyəsinin artırılması üçün tənzimləyici orqanların rolu da xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Hökumət və mərkəzi banklar, bankların kapitallaşma səviyyəsini artırmaq üçün müvafiq qanunvericilik və tənzimləmə çərçivəsi hazırlamalıdırlar. Bu çərçivə, bankların minimum kapital adekvatlığı tələblərinə cavab verməsini təmin edir və onların maliyyə bazarlarında daha sabit fəaliyyət göstərməsinə kömək edir. Tənzimləyici orqanlar həmçinin, bankların kapitallaşma səviyyəsinin artırılması üçün müxtəlif stimullaşdırıcı tədbirlər də həyata keçirə bilərlər [7]. Məsələn, dövlət tərəfindən verilən vergi güzəştləri və ya subsidiya proqramları, bankların öz kapitalını artırmaq üçün daha çox maliyyə resurslarına sahib olmasını təmin edə bilər [4, s.21]. Bütün bu addımların həyata keçirilməsi bankların maliyyə göstəricilərinə və fəaliyyət nəticələrinə birbaşa müsbət təsir göstərir. Kapital strukturu və kapitallaşma səviyyəsinin effektiv idarə olunması bankların yalnız böhranlara qarşı dayanıqlığını artırmaqla kifayətlənmir, həmçinin onların bazarda rəqabət qabiliyyətini qorumaq və uzunmüddətli böyümə perspektivlərini reallaşdırmaq üçün güclü bir təməl yaradır. Bank sistemində kapital strukturunun optimallaşdırılması, uzunmüddətli maliyyə dayanıqlığını təmin etmək və riskləri effektiv şəkildə idarə etmək üçün əsaslı bir yanaşmadır. Bu çərçivədə bankların kapital strukturuna dair verdiyi qərarlar, onların gündəlik fəaliyyətinə və strateji hədəflərinə birbaşa təsir edir. Kapital strukturu yalnız bankların daxili maliyyə əməliyyatlarına təsir etmir, eyni zamanda xarici müştərilər və investorlar üçün bankın sabitliyinin və etibarlılığının göstəricisi kimi çıxış edir. Daha yüksək kapitallaşma səviyyəsi, bankların maliyyə bazarlarında daha yaxşı mövqe tutmasını təmin edir və onları investorlar üçün daha cəlbedici edir.

Eyni zamanda, bankların kapital strukturu qərarları, gəlirlilik və risklər arasında tarazlığın qurulması məqsədini daşıyır. Daha az borclanma ilə fəaliyyət göstərən banklar, daha az faiz ödənişi ilə maliyyə risklərini azalda bilər, lakin bu zaman genişlənmə imkanları və investisiya fürsətləri məhdudlaşa bilər. Bununla birlikdə, borclanma səviyyəsini artıran banklar, maliyyə resurslarını genişləndirsə də, faiz öhdəlikləri və likvidlik problemləri ilə qarşılaşma riski artır. Burada balansın düzgün tapılması, bankların sabitliyini və gəlirliliyini təmin etmək üçün mühüm rol oynayır [6, s.139]. Kapitallaşma səviyyəsinin yüksəldilməsi ilə yanaşı, banklar maliyyə texnologiyalarının (fintech) inkişafını da nəzərə almalıdırlar. Fintech həlləri, bankların maliyyə əməliyyatlarını daha səmərəli və xərcləri aşağı salan yollarla həyata keçirməsinə imkan verir. Bu, yalnız daxili əməliyyatları asanlaşdırmaqla yanaşı, kapitalın daha səmərəli idarə edilməsini də təmin edir. Fintech vasitəsilə maliyyə resurslarının daha yaxşı idarə olunması, kapitallaşma səviyyəsinə və bankların maliyyə sağlamlığına müsbət təsir göstərə bilər. Bundan əlavə, kapital strukturunun davamlı şəkildə yenidən qiymətləndirilməsi və optimallaşdırılması, iqtisadi mühitin dəyişikliklərinə çevik reaksiya verilməsini təmin edir. Qlobal və yerli iqtisadiyyatlarda baş verən dalğalanmalar, bazarda rəqabət səviyyəsi və maliyyə tənzimləmələri bankların kapital ehtiyaclarını dəyişə bilər. Buna görə də, bankların kapital strukturu ilə bağlı qərarları müntəzəm olaraq təhlil edilməli və yenilənməlidir. Bu, gələcək risklərə qarşı daha güclü müdafiə yaratmaq və uzunmüddətli inkişaf perspektivlərini təmin etmək üçün vacibdir. Kapital strukturu ilə əlaqəli olan bu addımların hər biri bankların maliyyə dayanıqlığını qorumaqla yanaşı, bazardakı mövqelərini gücləndirməyə kömək edir. Sərmayələrin daha səmərəli cəlb edilməsi və likvidliyin artırılması bankların kredit-

vermə qabiliyyətini yüksəldir və onlar yeni müştərilər üçün daha cəlbedici olur [5, s. 27]. Bununla yanaşı, kapitalın optimallaşdırılması tənzimləyici orqanların müəyyən etdiyi standartlara daha yaxşı cavab verməyi və bankların bazardakı etibarlılığını gücləndirməyi təmin edir. Bankların kapital strukturlarını və kapitallaşma səviyyələrini davamlı olaraq inkişaf etdirmələri, onların fəaliyyət göstərdiyi bazarlarda rəqabət üstünlüyü əldə etmələrinə və maliyyə sabitliyini qorumağa imkan yaradır. Kapitalın optimallaşdırılması təkcə maliyyə göstəricilərinin yaxşılaşdırılması ilə məhdudlaşmır, həm də bankların fəaliyyət sahələrini genişləndirmək və yeni investisiya imkanları yaratmaq üçün də əsas rol oynayır. Xüsusilə qlobal iqtisadi şəraitdə maliyyə böhranları və bazar dəyişiklikləri, bankların daha çevik və səmərəli kapital idarəetmə strategiyalarına ehtiyac duyduqlarını vurğulayır [2, s.14].

Bir digər mühüm aspekt isə kapital strukturunun bankın risk profili ilə uyğunlaşdırılmasıdır. Banklar kapital strukturlarını formalaşdırarkən, risklərə qarşı dayanıqlılıqlarını qorumaq və müştərilərə təqdim edilən xidmətlərin keyfiyyətini artırmaq üçün adekvat addımlar atmalıdırlar. Bu, risklərin idarə olunması və aktivlərin effektiv şəkildə diversifikasiyası ilə əlaqədardır. Aktivlərin şaxələndirilməsi, bankların potensial maliyyə itkilərindən qorunmasını təmin edir və bazarda dəyişən şəraitə daha tez uyğunlaşma imkanı verir. Kapital strukturunun səmərəli idarə olunması, həmçinin bankların kredit fəaliyyətinin də optimallaşdırılmasına təsir edir. Kreditləşmənin həcmi və şərtləri, bankların kapitallaşma səviyyəsindən və maliyyə resurslarının əlçatanlığından asılı olaraq müəyyən edilir. Yüksək kapitallaşma səviyyəsinə sahib banklar daha təhlükəsiz kredit siyasəti həyata keçirmək və daha çox müştəri cəlb etmək imkanına malikdirlər. Bu, bankların bazarda paylarını artırmağa və daha geniş müştəri kütləsinə xidmət göstərməyə şərait yaradır. Bundan əlavə, maliyyə bazarlarında dəyişikliklər bankların kapital strukturlarını yenidən qiymətləndirməsini zəruri edir [1, s.11].

Qlobal iqtisadi proseslər, valyuta dəyişiklikləri və maliyyə tənzimləmələri bankların kapitala dair yanaşmalarını və maliyyə strategiyalarını daim yenidən nəzərdən keçirməsini tələb edir. Maliyyə bazarlarında baş verən hər hansı dalğalanmalar bankların kapital strukturuna və kapitallaşma səviyyəsinə birbaşa təsir göstərir, buna görə də çevik strategiyalar tətbiq etmək vacibdir. Bankların kapitallaşma səviyyəsinin artırılması üçün texnologiyaların tətbiqi də getdikcə daha mühüm rol oynayır. Rəqəmsal bankçılıq və maliyyə texnologiyalarının inteqrasiyası bankların əməliyyat xərclərini azaltmaq və müştəri bazasını genişləndirmək üçün yeni imkanlar yaradır. Bu texnoloji yeniliklər banklara daha çox kapital resurslarını effektiv şəkildə idarə etməyə və gəlirliliyi artırmağa kömək edir. Bununla yanaşı, rəqəmsal maliyyə texnologiyaları bankların bazarda rəqabət qabiliyyətini artıraraq, kapitallaşma səviyyəsinin gücləndirilməsinə dəstək verir [4, s. 21].

Ümumilikdə, kapital strukturunun optimallaşdırılması və kapitallaşma səviyyəsinin artırılması bankların dayanıqlı fəaliyyətini təmin edən ən vacib amillərdən biridir. Kapitalın effektiv idarə edilməsi maliyyə bazarlarında uğur qazanmaq və bazar qeyri-müəyyənliklərinə tez reaksiya vermək üçün vacibdir [7]. Banklar bu addımları atmaqla yalnız mövcud fəaliyyətlərini qorumaqla kifayətlənmirlər, eyni zamanda gələcək inkişaf perspektivlərini də təmin edirlər. Texnoloji inkişaflar, yeni maliyyə strategiyaları və risklərin səmərəli idarə olunması bankların maliyyə bazarlarında daha güclü mövqeyə sahib olmasını təmin edir və uzunmüddətli dayanıqlı inkişafın təməlini qoyur [2, s. 14].

Kapital Bank və Paşa Bankın timsalında cəmi kapitalın maliyyə göstəricilərinə təsiri

Cədvəl 1-də Kapital Bankın 2016-2023-cü illər aralığında sahib olduğu cəmi kapital və əldə etdiyi xalis mənfəət göstəriciləri öz əksini tapmışdır. Cədvəldən göründüyü kimi, bankın cəmi kapitalı son səkkiz ildə mütəmadi olaraq artmaqda davam etmişdir. Bunun qarşılığında xalis mənfəət göstəricilərində nisbətən dalğalanmalar mövcuddur. Bankın cəmi kapitalı son səkkiz ildə üç dəfədən də çox artmışdır.

Cədvəl 2-də Paşa Bankın 2016-2023-cü illər aralığında sahib olduğu cəmi kapital və əldə etdiyi xalis mənfəət göstəriciləri əks olunmuşdur. Paşa Bankın da cəmi kapitalı hər il artan dinamika göstərmişdir. Kapital Bankda olduğu kimi Paşa Bankda da xalis mənfəət göstəricilərində bəzən

artma, bəzən də azalmalar qeydə alınmışdır. Bankın cəmi kapitalı son səkkiz il ərzində iki dəfədən çox artaraq 837 milyon manatı keçmişdir.

Cədvəl 1.

Kapital Bankın cəmi kapital və xalis mənfəət göstəriciləri (min manatla).

İllər	Cəmi kapital	Xalis mənfəət	Cəmi kapitalda dəyişmə (%)	Xalis mənfəətdə dəyişmə (%)
2016	282167	52385	0	0
2017	325944	94840	15.51	81.04
2018	371887	98053	14.10	3.39
2019	425054	134708	14.30	37.38
2020	634195	302698	49.20	124.71
2021	648196	179963	2.21	-40.55
2022	826654	308047	27.53	71.17
2023	911289	242209	10.24	-21.37

Mənbə: Kapital Bankdan əldə olunan məlumatlar əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Cədvəl 2.

Paşa Bankın cəmi kapital və xalis mənfəət göstəriciləri (min manat).

İllər	Cəmi kapital	Xalis mənfəət	Cəmi kapitalda dəyişmə (%)	Xalis mənfəətdə dəyişmə (%)
2016	383721	61057	0	0
2017	402711	58994	4.95	-3.38
2018	418148	77057	3.83	30.62
2019	475768	65040	13.78	-15.59
2020	541145	84252	13.74	29.54
2021	577276	90180	6.68	7.04
2022	662997	149394	14.85	65.66
2023	837192	199209	26.27	33.34

Mənbə: Paşa Bankdan əldə olunan məlumatlar əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Nəticə

Bank sistemində kapital strukturunun optimallaşdırılması və kapitallaşma səviyyəsinin artırılması bankların maliyyə sabitliyini təmin edən və uzunmüddətli rəqabət qabiliyyətini gücləndirən əsas amillərdən biridir. Düzgün kapital strukturu bankların risklərini idarə etməsinə, likvidliyini qorumasına və maliyyə göstəricilərini yaxşılaşdırmasına imkan yaradır. Kapitalın borc və öz vəsaitləri arasında balanslı şəkildə bölüşdürülməsi bankların faiz ödənişləri və digər maliyyə xərclərini optimallaşdırmağa, eyni zamanda gəlirli investisiya imkanlarını reallaşdırmağa şərait yaradır. Kapitallaşma səviyyəsinin artırılması banklara yalnız cari maliyyə problemlərini həll etməkdə kömək etmir, həm də böhranlara qarşı dayanıqlığını artırır. Bu, maliyyə resurslarının daha səmərəli idarə edilməsi, yeni maliyyə alətlərinin tətbiqi və müasir texnologiyaların inteqrasiyası ilə mümkündür. Bankların mənfəətləri reinvestisiya etməsi, daxili ehtiyatlarını gücləndirməsi və risk idarəetməsini təkmilləşdirməsi kapitallaşma səviyyəsini yüksəltmək üçün effektiv strategiyalardır.

Göründüyü kimi, məcmu kapitalın strukturu bankın maliyyə nəticələrinə birbaşa təsir edə bilir. Əgər bank kapitallaşmada xarici mənbələrdən, yəni borclardan nə qədər çox istifadə edərsə bunun bank üçün faydası qədər mənfi cəhətləri də ola bilər. Bu hal bankın xərclərini artıra, likvidliyini azalda və s. bir sıra çətinliklərlə üz-üzə gətirə bilər.

Bu tədqiqata ölkənin ən böyük banklarından olan Kapital Bank və Paşa Bank da cəlb olunmuşdur. Bu bankların 2016-2023-cü illər ərzində sahib olduğu cəmi kapital və əldə olunan xalis mənfəət göstəriciləri ələ alınmışdır. Göründüyü kimi, Kapital Bankın cəmi kapitalı bütün illərdə artan dinamikaya sahib olmuşdur. Bankın cəmi kapitalı 2016-cı ildən 2023-cü ilə qədər ümumilikdə üç dəfədən çox artmışdır. Cədvəllərə əsasən Paşa Bankda da cəmi kapitalın hər il artdığı görünür.

Bankın cəmi kapitalı 2023-cü ildə 2016-cı ilə nisbətdə iki dəfədən çox artım göstərmişdir.

Ümumilikdə bankların kapitalı və xalis mənfəəti arasında hər zaman düz mütənasib əlaqənin olduğunu söyləmək olmaz. Kapital Bank və Paşa Bankın da timsalında görə bilərik ki, bəzi illərdə bankların cəmi kapitalı artdığı halda xalis mənfəətdə əvvəlki ilə nəzərən azalma baş vermişdir. Bununla belə Kapital Bankın məlumatlarına baxdıqda görə bilərik ki, bankın cəmi kapitalında faiz olaraq ən yüksək artımın baş verdiyi 2020-ci ildə (49,2%) həmçinin bankın xalis mənfəətində də ən kəskin artım (124,7%) müşahidə olunmuşdur. Həmçinin, cəmi kapitalda ən az artımın baş verdiyi 2021-ci ildə (2,21%) xalis mənfəətdə də kəskin azalma (40,5%) baş vermişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Bəşirov R.A. Bank İşi fənni üzrə interaktiv dərs vəsaiti. Bakı -2014-cü il.
2. Ələsgərov A. Pul Siyasəti və Qlobal Çağırışlar, Bakı, 2014-cü il.
3. Məmmədov Z.F., İbrahimov Z.H. Pul, Kredit, Banklar. Bakı – 2009.
4. Mango D. Applying Actuarial Techniques in Operational Risk Modeling. ERM Sympo- sium, 2016, 21 p.
5. Löffler G., Prosch P.N., Schöne C. Bayesian methods for improving credit scoring models. Technical report, Department of Finance - Germany, University of Ulm, 2016, 27 p.
6. Arora N., Bohn J.R., Zhu F. Reduced Form vs. Structural Models of Credit Risk: A Case Study of Three Models - Moody’s KMV Company, 2015, 139 p.
7. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi: www.stat.gov.az.
8. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı: https://www.cbar.az/.
9. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi: https://www.maliyye.gov.az/.
10. Kapital Bankın maliyyə hesabatları: https://www.kapitalbank.az/reports.
11. Paşa Bankın maliyyə hesabatları: https://www.pashabank.az/static,95/lang,az/.

Мехраб Мехди Каримли
докторант, Азербайджанский Государственный Экономический Университет
mehrabkerimli96@gmail.com

Влияние структуры капитала банковской системы на финансовые результаты

Резюме

Цель исследования – проанализировать влияние структуры капитала на финансовые результаты в банковской системе.

Методология исследования – в исследовательской работе приведены теоретические сведения о влиянии структуры капитала банков на их финансовые результаты и уровень капитализации банков. При этом были проанализированы показатели совокупного капитала и чистой прибыли Капитал Банка и Паша Банка.

Прикладное значение исследованиям - заключается в том, чтобы подчеркнуть важность правильного формирования структуры капитала в банках, в противном случае могут возникнуть отрицательные результаты.

Результатом исследования - является то, что оптимальная организация структуры капитала банков и повышение уровня капитализации напрямую влияет на будущую деятельность банка.

Оригинальность и научная новизна исследования - в исследовании определено влияние структуры капитала и уровня капитализации банков на их долгосрочную деятельность и финансовые результаты.

Ключевые слова: банковская система, структура капитала, капитализация, долг, финансы.

Mehrab Mehdi Karimli
PhD student, Azerbaijan State University of Economics
mehrabkerimli96@gmail.com

Impact of capital structure in banking system on financıal results

Summary

The purpose of the study - is to analyze the impact of capital structure on financial results in the banking system.

Methodology of the research - theoretical information about the impact of the capital structure of banks on their financial results and the level of capitalization of banks is given in the research work. At the same time, the total capital and net profit indicators of Kapital Bank and Pasha Bank were analyzed.

The applied importance of the research - is to emphasize the importance of the correct formation of the capital structure in banks, otherwise, what negative results may appear.

The result of the study - is that the optimal organization of the capital structure of banks and increasing the level of capitalization directly affects the future activity of the bank.

Originality and scientific novelty of the research - the impact of the capital structure and capitalization level of banks on their long-term activity and financial results was determined in the research.

Key words: banking system, capital structure, capitalization, debt, finance.